

Дроботько Т. О.,
здобувачка ЗВО історичного факультету
спеціальності 033 Філософія
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ У РЕЛІГІЙНІЙ СФЕРІ

«Без прав та свобод людини, громадянського суспільства, правової держави та розподілу влади прогресивний розвиток країни є неможливим. У додаток до цих важливих правових феноменів, необхідних для будь-якої демократичної держави, є інститути парламенту, омбудсмена, органів місцевого самоврядування, конституційного суду, загальної юрисдикції, виборів, референдумів та ін. Україна має давню традицію парламентаризму, яка почалася з часів Київської Русі. У Конституції УРСР 1937 року було зазначено, що Верховна Рада Української РСР є найвищим органом державної влади. Новим принципом було введення загальних і прямих виборів, а строк повноважень Верховної Ради становив чотири роки. Хоча Верховна Рада УРСР мала ознаки парламенту за своїми функціями та структурою, насправді комуністична партія була реальним суб'єктом політичної влади, що контролювала все суспільство, включаючи Верховну Раду [1, с. 29].

«Партія справляла свій вплив не за конституційними нормами, а тотальний контроль держави (комуністичної партії) нанівець зводив усі свідомі чи несвідомі кроки до демократичного способу правління. Врешті-решт, хоча радянська система відмовилась від ідей парламентаризму, вона все ж рухалась у напрямі до його принципів, наприклад, шляхом введення прямих, загальних, таємних і рівних виборів. Верховна Рада УРСР працювала не на постійній основі, а депутати працювали тут за сумісництвом. Важливу роль у розвитку парламентаризму в Україні відіграв конституційний процес, що наступного року після проголошення незалежності призвів до подання до Верховної Ради України чотирьох проектів конституції. Особливу увагу звернули на положення, спрямовані на модернізацію законодавчого органу, зокрема на розвиток парламентаризму в країні. В одному з проектів Конституції 1992 року,

було передбачено однопалатну структуру Національних Зборів України (складених з Ради депутатів та Ради послів), яка пропонувалася як альтернатива двопалатному парламенту). У інших проектах, парламент визначався як єдиний законодавчий орган зі структурою однопалатної Народної Ради України, або Верховної Ради України. Перед прийняттям Конституції, Верховна Рада України та Президент України підписали Конституційний договір у 1995 році, який визначав «основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в країні на період до прийняття Конституції України» [1, с. 66].

«Згідно з договором, Верховна Рада України є єдиним органом законодавчої влади, що складається з 450 народних депутатів, які обираються загальним, рівним і прямим виборчим правом у таємному голосуванні на чотири роки, структура парламенту - однопалатна.

Сучасні потреби та тенденції вимагають змін у сфері прав людини, демократії, народовладдя, стабілізації виборчого законодавства, запровадження інститутів народної законодавчої ініціативи та народного вето, розширення питань для розгляду на референдумі, розвитку інформаційного права та комп'ютеризації суспільства. Проте, вітчизняне законодавство залишається дещо відсталим від цих потреб та тенденцій. Незважаючи на це, Верховна Рада як єдиний орган законодавчої влади з конституційною компетенцією залишається відповідальною за прийняття бюджету та контроль за діяльністю уряду, що особливо важливо для перехідного періоду розвитку демократичної держави.

Отже, система парламентаризму, що базується на важливій ролі парламенту як демократичного представницького органу, передбачених конституцією демократичних можливостей активного впливу на суспільне життя, може мати перспективи в Україні при розвитку структури політичної комунікації як процесу формування ідеології громадянського суспільства. У цьому випадку, демократія участі стане вирішальним фактором для перетворення теоретичних засад парламентської реформи на непорушну та природну систему цінностей для громадян України.

Тож, загалом, Парламент України, також відомий як Верховна Рада, є одним з ключових органів влади в політичній системі України. Він є законодавчим органом, відповідальним за прийняття законів, затвердження бюджету та контроль за роботою уряду. Згідно з Конституцією України, Верховна Рада є однокамерним органом влади та складається з 450 народних депутатів. Вони обираються народом на строк у чотири роки за пропорційною системою. Закони приймаються більшістю голосів народних депутатів, а для зміни Конституції потрібно набрати не менше двох третин голосів від загальної кількості народних депутатів. Парламент має широкий спектр повноважень, включаючи прийняття законодавства, затвердження бюджету держави, погодження важливих державних рішень,

зокрема з питань військової безпеки та зовнішньої політики, і здійснення контролю за роботою уряду та інших органів влади» [1, с. 99].

«Верховна Рада також має право на звернення до народу України з інформацією про стан держави та заходи, які потрібно вжити для її зміцнення. Парламент України є важливим елементом демократичної системи влади країни. Він забезпечує голос народу у прийнятті рішень, контроль за діяльністю уряду та інших органів влади, а також забезпечує відповідність дій органів влади конституційним принципам та правам громадян. За час незалежності України, Верховна Рада набула рис парламенту європейської держави, який здійснює законодавчі функції. Проте, є кілька загальних проблем, які потребують вирішення, зокрема фінансування політичних партій, правове регулювання виборів, імперативний мандат, конфлікт інтересів народних депутатів, прозорість діяльності парламенту, а також неналежне врегулювання парламентської опозиції. Крім того, багато питань, що потребують вирішення, пов'язані з якістю законодавчої діяльності. Намагатимемося охарактеризувати проблеми у галузі законодавчої діяльності та запропонувати заходи, які можуть допомогти їх вирішенню. Однією з таких проблем є надмірність законодавчого регулювання, що спричинює надто жорстке втручання уряду в суспільні відносини. На жаль, навіть при зусиллях щодо оптимізації законодавства, нові законодавчі ініціативи перешкоджають усуненню цієї проблеми. Багато з них не проходять належної експертизи, ігноруються або приймаються без необхідного опрацювання, що призводить до зайвого регулювання та втручання у нормотворчі повноваження уряду. Це є проблемою в багатьох галузях, таких як економіка взагалі, бізнес, будівництво, трудові відносини, ринок землі і земельне законодавство взагалі, автомобільний транспорт та автомобільні перевезення, заочне засудження, громадські об'єднання, вирощування технічної коноплі, цифрова трансформація на приватному та державному рівнях і багато інших» [1, с. 104].

«Проте, зростання кількості законів, що регулюють діяльність уряду, може привести до зменшення можливостей для невинуватеного втручання уряду. В Україні для формування моделі державно-церковних відносин та визначення засад релігійної політики в період демократизації українського суспільства вирішальне значення мало прийняття Верховною Радою України 23 квітня 1991 р. Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»» [2].

«Одним із політично важливих положень цього закону було те, що «здійснення державної політики щодо релігії і церкви належить виключно до відання України»» [3].

У Законі «України «Про свободу совісті та релігійні організації» містилося визначення його ключової категорії – «свободи совісті», яка включає у себе право «мати, приймати і змінювати релігію або

переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культи, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання»» [3].

Зважаючи на те, що це право є одним із основоположних прав людини, пізніше воно було закріплене у Конституції України. На відміну від радянського законодавства про релігійні культи, яке містило низку заборон на діяльність релігійних організацій, Конституцією України та Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» здійснення права на свободу совісті могло бути обмежено законом лише в інтересах охорони громадської безпеки та порядку, життя, здоров'я і моралі, а також прав і свобод інших громадян [3].

Відповідно до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» держава здійснювала реєстрацію статутів (положень) релігійних організацій та надавала їм статус юридичної особи; забезпечувала діяльність створеного нею Центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії; забезпечувала контроль за дотриманням законодавства України про свободу совісті та релігійні організації; встановлювала відповідальність за порушення законодавства України про релігію та церкву [3].

Верховна Рада України на законодавчому рівні значно розширювала права релігійних організацій на: безперешкодне проведення богослужінь, релігійних обрядів та церемоній у культових будівлях та за їх межами; володіння власністю в Україні та за кордоном; використання будівель і майна для своїх потреб, які могли надаватися їм громадянами, державними організаціями та громадськими об'єднаннями; отримання добровільних фінансових та майнових пожертвувань; виготовлення, придбання, використання, ввіз/вивіз релігійної літератури та інших предметів і матеріалів релігійного призначення; заснування підприємств з правом юридичної особи для виконання своїх статутних завдань, прийом на роботу громадян; тощо [3].

Співпраця між Верховною Радою та релігійними організаціями не завжди була продуктивною на законодавчому рівні. Зокрема, в 2003 р. у процесі підготовки проєкту нового Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» Верховною Радою було перенесено розгляд законопроєкту через політизацію цього питання окремими представниками релігійних організацій [4, с. 164]. Однак до Комітету Верховної Ради з питань культури і духовності надійшов альтернативний законопроєкт «Про свободу віросповідання та релігійні організації», який, відповідно до Регламенту Верховної Ради України, мав розглядатися одночасно з урядовим проєктом.

Таким чином, Верховна Рада України через профільний комітет та народних депутатів України суттєво може впливати на формування засад

релігійної політики та забезпечувати контроль за дотримання прав у сфері свободи совісті і віросповідання. Однак політизації релігійного середовища ускладнювала процес законотворення, а зміст проєктів у регулюванні державно-церковних відносин неоднозначно сприймалися українськими політиками та релігійними організаціями. Низка законів, які розглядала Верховна Рада України призвела до загострення конфліктів та суспільним збуренням.

Література:

1. Зозуля О. І. Конституційно-правовий статус Адміністрації Президента України: монографія. Харків: Харків юридичний, 2018. 300 с.
2. Sokolovskyi O. Stelnykovych S., Horokhova L. The Activity of Parliamentary Institutions in Ukraine and the Republic of Poland in the Religious Sphere: A Comparative Analysis. *Ocasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2024. Vol. 44, Iss. 6. P. 110-123.
3. Закон України Про свободу совісті та релігійні організації. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
4. Переверзій В. Новий закон про свободу совісті – засіб подолання чи за- гострення релігійної напруги? *Політичний менеджмент*. 2007. № 3. С. 160–170.